

BACHELOROPPGAVE

Hvordan kan barn bli påvirket av samlivsbrudd?

av
Siren Meland Hatteberg
Kandidat nr. 72

How can children be affected by marital breakdown?

Barnevern

Bsv5-300

Mai 2016

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven «Hvordan kan barn bli påvirket av samlivsbrudd» i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

kandidatnummer og navn: 72 Siren Meland Hatteberg

JA NEI

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	4
1.1 Strukturering av oppgaven.....	4
2.0 Metode.....	5
3.0 Omfanget av barn som opplever samlivsbrudd.....	6
4.0 Bruddprosessen.....	7
4.1 Tvilfasen, forberedelsesfasen eller erkjennelsesfasen	7
4.2 Beslutningsfasen	7
4.3 Den separerte familien.....	8
5.0 Relevante teori.....	9
5.1 Resiliens.....	9
5.2 Utvikling og tilknytning	11
5.3 Barnets følelsesmessige og sosiale utvikling	11
5.4 Barnets kognitive og psykologiske utvikling	12
6.0 Hvordan kan barn bli påvirket av samlivsbrudd?.....	14
6.1 Hvordan reagerer barna?.....	14
6.2 Relasjonelle endringer i barnets miljø	17
6.3 Hvilke plager er barna utsatt for?	19
7.0 Faktorer som kan spille inn for påvirkningen av barnet	20
7.1 Barnets alder	20
7.2 Håndteringen av samlivsbruddet.....	21
7.3 Konflikt og brudd på relasjoner	21
8.0 Avslutning.....	23
9.0 Litteraturliste.....	24

1.0 Innledning

I denne oppgaven har jeg valgt å skrive om: *Hvordan kan barn bli påvirket av foreldrenes samlivsbrudd?* Jeg har valgt dette temaet og denne problemstillingen på bakgrunn av blant annet min egen nysgjerrighet for område og utdanning. Samlivsbrudd er noe som er høyst aktuelt i dagens samfunn og dette stiller derfor på lik linje med andre barnevernsrelaterte temaer. I tråd med perioden der skilsmisser og separasjoner ble mer vanlig, økte samtidig interessen for hvordan barnet ble påvirket av samlivsbruddet. I følge Kvaran (2008, s. 9) vet man fortsatt lite om hvilken påvirkning samlivsbrudd har på barn. En mulig årsak til dette kan være at fokuset har lagt på foreldrenes opplevelse av hvordan barna har taklet bruddet. Disse påstandene støttes av Kari Moxnes. Hun påpeker at mye av den forskningen som er gjort, har vært preget av tidens syn på samlivsbrudd (2001, s.18). Eksempelvis bar forskningen på 70-tallet preg av klientbaserte undersøkelser. Undersøkelsens utvalg besto av grupper som var definert som kriminelle, psykisk syke og barn og voksne som gikk i terapi for skilsmisse. Etter 70-tallet begynte forskerne derimot å ta utgangspunktet i større grupper (Moxnes, 2001,s.19).

I undersøkelser har resultatene vist at barn av foreldre som har gått gjennom et samlivsbrudd, stiller svakere ut i fra de psykososiale faktorene enn de barna som ikke har denne erfaringen (Rød, Ekeland, & Thune, 2008). Konflikten mellom foreldrene viser seg å ha stor betydning for barnets risiko for å utvikle problemer. Omfanget av konflikten er ofte knyttet til barnet på en eller annen måte, og spørsmål som dreier seg om hvem av foreldrene barnet skal bo hos og samvær med den andre forelder, er spørsmål som ofte står i sentrum. Da dette er et omfattende og stort tema, har jeg valgt å avgrense oppgaven etter blant annet hva som er mest fremtredende i den forskningen jeg har funnet. Avgrensningen kan bidra til å gi dybde i oppgaven og dermed forhåpentligvis svare bedre på problemstillingen.

1.1 Strukturering av oppgaven

Oppgaven er strukturert på følgende måte: Jeg vil først ta for meg bruk av metode der jeg blant annet gjør rede for valg av kildene jeg har brukt i oppgaven. Deretter vil jeg legge frem noen statistiske tall som er med å illustrere omfanget av barn som har vært gjennom et samlivsbrudd. Videre legger jeg frem prosessen barnet og foreldrene går gjennom ved et samlivsbrudd og hvordan dette kan påvirke dem. Etter dette vil jeg legge frem relevant teori som jeg vil ta i bruk i diskusjonsdelen.

Deretter legger jeg frem relevant forskning om hvordan barn kan bli påvirket av foreldrenes samlivsbrudd, og til slutt vil jeg diskutere faktorer som kan spille inn for hvordan barnet kan bli påvirket av bruddet.

Jeg vil ta i bruk begrepet *samlivsbrudd* hyppig gjennom hele oppgaven. Begrepet blir brukt som en samlebetegnelse for alle former for brudd mellom foreldrene. Dette innebærer begreper som skilsmisse og separasjon.

2.0 Metode

Denne oppgaven er basert på en litteraturstudie. Jeg har tatt i bruk teori og relevant forskning for å forklare og forsøke å svare på min problemstilling. For å finne frem til relevant forskning tok jeg i bruk diverse databaser og søkeord. Noen av søkeordene jeg har benyttet meg av er: *Samlivsbrudd, skilsmisse, separasjon, konflikt, konsekvenser, barn* og engelske søkeord: *Divorce, separation, conflict, consequence, child*. Når man har funnet frem til potensielle kilder er det viktig å vurdere dem (Dalland, 2012, s. 72). Dette kalles for kildekritikk. Når jeg har vurdert kildene mine har jeg blant annet lagt vekt på relevans, troverdighet og mine egne erfaringer med dette temaet. Da jeg selv er skilsmissebarn og sitter med egne erfaringer, er det en mulighet for at dette kan ha påvirket valget av problemstilling og hva jeg har vektlagt i oppgaven. Dette er noe jeg har prøvd å vært oppmerksom på, spesielt ved valg av kilder, da jeg ikke ønsker at dette skal styre oppgaven min.

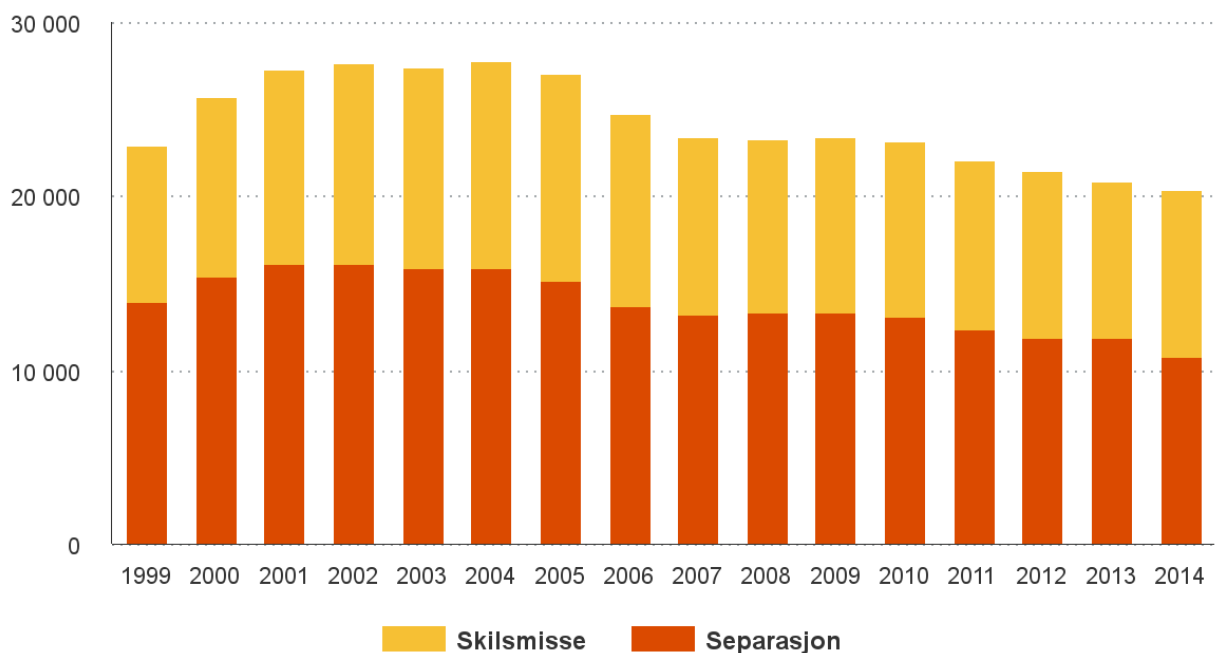
Store deler av forskningen jeg har tatt i bruk er basert på kvalitative intervju av barn og deres opplevelser og reaksjoner. Oppgaven har flere sentrale bidrag og jeg har blant annet tatt i bruk deler av avhandlingen til Inge Kvaran og undersøkelsen til Kari Moxnes. Inge Kvarans avhandling har tatt utgangspunkt i forskningsprosjektet «Familieforandringer og konsekvenser for barn og ungdoms oppvekstvilkår». Dette forskningsprosjektet var en del av programmet «Barn, ungdom og familie» som ble ledet av professor Kari Moxnes. Per Arne Rød, Tor Johan Ekeland og Frode Thunes vitenskapelige artikkel har også vært et sentralt bidrag til oppgaven. Artikkelen er basert på kvalitative intervjuer av barn og setter deres reaksjoner og opplevelser i fokus. Boken «Barnet i skilsmissen» av Kirsti R. Haaland har også vært et sentralt bidrag. Haaland er spesialist innen klinisk psykologi og familiepsykologi.

3.0 Omfanget av barn som opplever samlivsbrudd

Samlivsbrudd har med årene økt betraktelig. I følge statistisk sentralbyrå (2015) har separasjoner og skilsmisser økt fra midten av 70-tallet frem til midten av 90-tallet, men når 2000-tallet nærmer seg, ser vi en økning i ekteskap, men også en nedgang i skilsmisser og separasjoner.

I 2014 opplevde rundt 20 000 norske barn under 18 år, at foreldrene enten ble skilt eller separert (Bufetat, 2015). Da mange barn vokser opp med foreldre som er samboere, er det vanskelig å få et eksakt tall på hvor mange barn som opplever foreldrenes samlivsbrudd. Det er derfor en sannsynlighet for at antall barn som opplever samlivsbrudd, er høyere. Denne statistikken er med på å styrke påstanden om at dette er et dagsaktuelt tema og bidrar til å løfte frem viktigheten av dette temaet.

Antall barn under 18 år som har opplevd skilsmisse eller separasjon. 1999-2013.

Kilde: SSB/Ekteskap og skilsmisse tabell 05694 og 05709.

4.0 Bruddprosessen

I følge Haaland (2002, s.35) bør bruddprosessen bli sett på ut i fra et systemperspektiv. Dette er en prosess som berører mer enn bare barn og foreldre. Besteforeldre, foreldrenes søsken og svigerfamilien er eksempler på berørte parter utenfor kjernefamilien. Familiemedlemmenes reaksjoner kan ha betydning for hvordan barnet opplever samlivsbruddet. Haaland (2002, s.36) presenterer fasene i prosessen.

4.1 Tvilfasen, forberedelsesfasen eller erkjennelsesfasen

I denne fasen er det tanker og eventuelt forslag om samlivsbrudd som står i fokus (Haaland, 2002). Her kan foreldrene kjenne på følelsen av disharmoni og liten grad av kontroll over situasjonen, men hvordan opplever barnet denne fasen? I denne fasen vil observasjon stå sentralt. Barnet vil observere foreldrenes reaksjoner, og det er ikke uvanlig at ett av barna tar på seg denne rollen hvis det er flere barn i familien.

Barn tar til seg signaler på at foreldrene er i en sårbar situasjon og vil derfor vise sin bekymring og minske belastningen på foreldrene. Det tyder på at det ofte er den eldste av barna som blir mest involvert. Haaland (2002) gir også uttrykk for at dette er en oppgave som kan bli ført videre til yngre søsken hvis den eldste ikke responderer. Hvor intenst bruddet er, vil variere for de forskjellige familiene, men barna vil ofte prøve å roe situasjonene som oppstår og skape harmoni i familien. Annen nær familie som for eksempel besteforeldre, kan ha betydning for barnet i denne fasen (Haaland, 2002, s. 41). Hvor mye familien blander inn andre medlemmer varierer. Noen familier ser på det som en selvfølge at de skal ta del i prosessen, mens andre velger ikke å blande seg. Eksempelvis kan besteforeldre som har en god relasjon til barnebarnet sitt, oppleve å sitte med en følelse av maktesløshet og engstelse for barnets opplevelse av bruddet. I en usikker og utrygg tid, kan det være godt for barnet å snakke med andre nærmere personer som for eksempel familiemedlemmer eller egne venner. Venner kan for eksempel ha opplevd lignende problemer og kan derfor oppleves som en trygghetsbase der barnet blir forstått (Haaland, 2002, s. 43).

4.2 Beslutningsfasen

I følge Haaland (2002, s.45) blir beslutningsfasen regnet fra når samlivsbruddet blir presentert, helt frem til den faktiske separasjonen. For både foreldre og barn er dette en følelsesladd fase, og i tillegg til dette skal de praktiske tingene på plass.

Hvem som skal ha omsorg for barnet, samværsplan og økonomiske forhold skal diskuteres og være på plass. Beslutningsfasen vil oppleves forskjellig, alt ut ifra om samlivsbruddet ble bearbeidet i tvilfasen, og om forslaget ble bearbeidet i beslutningsfasen. Samtidig som sterke følelsesmessige reaksjoner er til stedet, skal foreldrene forholde seg til barnet. Stor avstand mellom foreldrenes mestringssevne og utfordringene som oppstår ved bruddet, kan fremkalle sterke psykiske reaksjoner. Vil foreldrene være i stand til å gi barnet tilstrekkelig omsorg og støtte under denne prosessen?

Redselen for å miste andre viktige personer etter bruddet, er en naturlig følelse ved et samlivsbrudd (Haaland, 2002, s. 50). Kampen om barnet vil da være til stedet. Sterke følelser og situasjoner preget av krise kan være med på at det blir gjort avgjørelser og løsninger som ikke er basert på fremtiden, men øyeblikket. Det bør påpekes at ikke alle familier bærer preg av en negativ beslutningsfase. Haaland (2002) påpeker at det er beundringsverdig at mange foreldre klarer å se barnets beste, selv om frykten for å miste barnet er til stedet. De fleste foreldre velger å beholde et felles foreldreansvar. Det viser seg at mor som oftest får ansvar for den daglige omsorgen for barnet. Økonomiske midler har også en sentral rolle i denne fasen. De økonomiske forholdene vil ha mye å si for fremtiden og barnets situasjon. Da dette er en beslutning som bør avgjøres så raskt som mulig, vil dette naturligvis legge et press på foreldrene (Haaland, 2002).

4.3 Den separerte familien

I tredje og siste fase har foreldrene flyttet fra hverandre (Haaland, 2002, s.65). Foreldrenes måte å takle flyttingen vil ha mye å si for barnet. I praksis har hver av foreldrene sitt eget bosted og dette kan hjelpe både foreldrene og barnet og akseptere situasjonen. Sjokket er nå forbi, og foreldrenes mestringssevne øker forhåpentligvis. Hvis foreldrene har mestret å bearbeide sjokket, vil de i større grad klare å gi barnet den tryggheten det trenger. I likhet med fase en og to, er reaksjonene forskjellig fra person til person. De som ikke gir utløp for følelsene sine og dermed holder igjen, kan oppleve sterke reaksjoner i etterkant. Barn som har vist omsorg for sine foreldre i tvil- og beslutningsfasen kan ha sine reaksjoner først når foreldrene har stabilisert seg følelsesmessig.

I følge Haaland (2002) er det avgjørende at foreldrene holder gode relasjoner til barna når de ikke bor sammen lenger. Følelser av avvisning kan komme frem hvis barnet opplever at kontakten blir brutt.

Omsorg- og samværsordningens organisering vil også i denne fasen stå i sentrum for både de voksne og barnet. Sannsynligheten for omjustering av ordningene er til stedet og foreldrene kan da stå ovenfor nye forhandlinger. Da det ofte er en av foreldrene som ønsker forandringer kan dette være med å skape eller blusse opp i nye konflikter. I motsetning til foreldrenes ønske om forandring, ønsker ofte barn at samlivsbruddet fører til minst mulig endring (Haaland, 2002, s. 68). Jo mindre samlivsbruddet berører for eksempel vennekrets, nettverk og andre familier, jo bedre syntes barnet det er. Men selv om barnet opplever vansker kan det være andre forhold enn samlivsbruddet som spiller mer inn. Det kan være lett å legge skylden over på samlivsbruddet og da videre overse andre forhold som kan skape disse vanskelighetene hos barnet.

Hvordan barnet takler denne fasen, kommer an på hvordan om det har akseptert og fotstått foreldrenes valg om å gå fra hverandre. De barna som har fått forklaringer på samlivsbruddet og videre akseptert det, vil ifølge Haaland (2002) ha det lettere. Hvordan foreldrene har laget rutinene og i hvilken grad barnets interesser blir ivaretatt blir sett på som faktorer som er med på å stabilisere forholdene. Hvis barna ser lyst på fremtiden vil det ha mye å si for hvordan det takler samlivsbruddet. Dersom barnet sitter igjen med negative assosiasjoner kan dette være en faktor som påvirker opplevelsen. Barn som opplever en vedvarende konflikt etter samlivsbruddet, kan bli påvirket av dette. Barnet kan konstruere strategier for å stoppe konfliktene som for eksempel kan omhandle utsagn om å ikke ville reise til samværsforelderen (Haaland, 2002, s. 70).

5.0 Relevante teori

I denne delen av oppgaven vil jeg legge frem relevant teori for å støtte oppom forskningen jeg benytter meg av. Mesteparten av teorien vil bli anvendt i oppgavedelen som omhandler faktorer som kan påvirke barnets opplevelse.

5.1 Resiliens

Begrepet resiliens er en direkte oversettelse fra det engelske begrepet «resilience». Referert fra en britisk ordbok (Oxford Combined Dictionary, 1993) viser til (Borge, 2002, s.13) betyr resiliens å hente seg inn til den originalen formen etter en belastning og om evnen til bedring. Resiliens handler om å tilpasse seg godt til tross for truende omgivelser og blir illustrert ved hjelp av positive og negative poler. De barna som tilsynelatende klarer seg bra befinner seg nærmere den positive polen.

Med andre ord vil dette si at barnet heller mot en god utvikling til tross for påkjenningen det er utsatt for. Andre kan reagere avvikende og befinner seg nærmere den negative polen. Dette illustrerer den problemfylte utviklingen. Oppsummert er resiliens den positive polen i barnets reaksjoner på for eksempel stress. Resilienshet er et mer utvidet begrep som omhandler den synlige resiliensen. Den blir synlig når barnet viser en mer sikker og trygg personlighet da det tilegner seg personlig erfaringer som er med på å styrke barnet (Borge, 2002, s. 13).

Borge (2002, s.13) mener at for å forstå resiliens må man finne ut av barnets tanker og hva det velger å gjøre med den vanskelige situasjonen. Resiliens kan komme til syne som både engangsform og som en vedvarende prosess. Borge (2002, s. 13) bruker begrepene *å gjenopprette, opprettholde og forberede* for å forklare. Resiliens handler for eksempel om å gjenopprette sin psykologiske fungering, altså finne tilbake seg selv etter å ha vært utsatt for en risikosituasjon. Denne prosessen kan ofte bli oppfattet som et engangstilfelle, men de to andre begrepene illustrerer en prosess som kan vare over flere år. Resiliens handler om å oppleve den positive mestringen. Dårlig, negativ eller nøytral håndtering er en side ved mestringsbegrepet som skiller seg fra resiliens. Barnet kan for eksempel tilegne seg mestring fra barnehager og skole i form av dagligdagse utfordringer, men for at resiliens skal utvikles, er det avhengig av en viss type risiko og av barnets egenart. Barnets tro på sine egne evner til å håndtere belastningen vil spille en viktig rolle for utviklingen av resiliens.

Utvikling av resiliens påvirkes av både arv og miljø, og hvilke risiko og beskyttelsesfaktorer som er til stedet. Riskobegrepet kan ofte bli relatert til negative hendelser og konsekvenser, men ifølge Borge (2002, s. 50) regnes ikke all form for risiko og stress for noe negativt. Tvert imot kan utfordringer og stress fremme en positiv utvikling hos barnet. Siden barnet skaper sitt eget individuelle oppvekstmiljø, skaper dette forskjellige reaksjoner fra de voksne. Typen av risiko kan være lik, men den kan allikevel påvirke barn forskjellig. Risikoen i seg selv er ikke det viktigste, men de prosessene og mekanismene hos barnet den setter i gang. Stress er et eksempel på risiko. I følge Haakonsen (2011, s.440) defineres stress som en type fysiologisk eller psykologisk respons som blir utløst avhengig av situasjonen individet befinner seg i. For å finne ut om stress påvirker barnet positivt eller negativt, må det kartlegges hvilke ytre påvirkninger som er til stedet (Borge, 2002, s.51). Alvorlige familiekrangler, problemer med foreldrerollen og dårlig kommunikasjon i familien er eksempler på typer familierisiko.

Disse risikotypene kan være med på påvirke barnets utvikling og trivsel. Stress kan være en mulig reaksjon på disse formene for risiko, og for at dette skal ha en negativ påvirkning på barnet må det ifølge Borge (2002) være hyppige konflikter som rammer barnet direkte. Ved sjelden påkjønning og at foreldrene tar hensyn til barnet under konflikten, trenger ikke påkjønningen å påvirke negativt. Det er samtidig viktig å påpeke at barnets opplevelse av konflikten spiller en stor rolle. Barnet kan faktisk komme ut av situasjonen hvis konflikten oppleves som konstruktiv og at den endte med en god løsning. Barnet må også oppleve at det var en aktiv handling som bidro til løsningen. Eksempler på dette kan være at foreldrene endrer tema og dermed stopper konflikten. Barnets alder kan også være med å påvirke barnets oppfattelse av konflikten. Jensen & Buccioni (2000) referert i Borge (2002, s.74) hevder at småbarn som tar parti med en av foreldrene, ikke har kapasitet til å forstå hendelsen. Småbarn kan til en viss grad beskyttes av at de forstår mindre. De eldre barna som har en forståelse kan være mer sårbare enn de yngre barna (Jensen & Bucciono (2000), ref. i Borge (2002), s.74).

5.2 Utvikling og tilknytning

Barn og voksne utvikles hele livet (Håkonsen, 2011, s. 31). Utviklingsprosessen blir styrt av både arvelige gener og av miljømessige påvirkninger, og det er samspillet mellom disse påvirkningene som videre styrer utviklingen. Ut i fra mennesket personlige vekst og utviklingsprosess gjennom et helt livsløp, vil det alltid være forandringer inne i bildet. Miljøet rundt vil stadig endres på grunn av menneskets endringer, og på grunn av fysiske, psykologiske og kulturelle endringer i betingelser i miljøet.

5.3 Barnets følelsesmessige og sosiale utvikling

Den følelsesmessige- og sosiale utviklingen hos et barn, regnes som den viktigste formen for utvikling (Håkonsen, 2011, s. 31). Denne utviklingen er med på å skape inntrykket av oss som enkeltindivid og som deltager i det sosiale fellesskapet. Barnets tilknytning til foreldre og andre omsorgspersoner, står sentralt i denne delen av utviklingen. John Bowlby har forsket på barnets tilknytning, og kom fram til at foreldre normalt sett er barnets trygghetsbase. Et følelsesmessig bånd dannes mellom barnet og foreldrene, og dette båndet er kjernen til barnets selvoppfatning, tillit og trygghet. I følge Håkonsen (2011) omfatter tilknytning båndet mellom barn og foreldre, og den fremgangsmåten som blir utført for å skape nærhet. Tid satt av til barnet er avgjørende for barnets utvikling av en god tilknytning til foreldrene, og da spesielt de første leveårene. Riktige reaksjoner ovenfor barnets signaler er også viktig.

Signaler som gråt og smil er del av barnets medfødte tilknytning og barnet trenger bekreftelse og oppmerksomhet på disse signalene. Dette er med på å bygge en følelsesladet relasjon til foreldre og andre omsorgspersoner. I følge Haakonsen (2011, s.39) tyder det på at det er en sammenheng mellom barnets tilknytning til omsorgspersoner på et tidlig tidspunkt, og den videre utviklingen. Det viser seg at barn som har en nær relasjon til sine omsorgspersoner, har en større evne til å takle vanskelige situasjoner senere. Disse barna viser å ha en større evne til å gi uttrykk for sine følelser, og videre kommunisere bedre med sine foreldre og andre personer. Trygg tilknytning i de tidlige leveårene gir barnet en større evne til å regulere følelsene sine og dermed ruste barnet til å takle utfordringer (Haakonsen, 2011). I samråd med de miljømessige påvirkningene på barnet, har arv og gener også noe å si for hvordan barnet opplever og takler situasjoner. Temperament omhandler barnets måte å reagere følelsesmessig på ytre påvirkninger (Haakonsen, 2011, s.39). Barnets temperament er bestemt av arv, og er en viktig side ved personligheten. Barn som for eksempel gråter ofte og er urolige, vil bringe frem andre reaksjoner fra omgivelsene enn barnet som er rolig og sover mye. Disse temperamentforskjellene gjør også at barna oppfatter verden på forskjellige måter, og kan være en viktig del i barnets utvikling.

5.4 Barnets kognitive og psykologiske utvikling

I følge Haakonsen (2011, s.43) innebærer den kognitive utviklingen hvordan barnet lærer å oppfatte, forstå og forholde seg til omgivelsene rundt seg. Ved hjelp av utforskning, tilegner barnet seg erfaringer og kunnskap om omgivelsene. I følge den sveitsiske biologen Piaget, tilegner barn seg kunnskap om omgivelsene når det er samsvar mellom stimulering og evnen barnet har til å ta opp informasjon. Stimulering, eller stimuli, forklares som en type fysisk energi i form av for eksempel lyd, berøring eller bevegelse som oppfattes av barnet. Barnet registrerer og handler ut i fra hva det oppfatter (Haakonsen, 2011, s.440). Hvordan barnet tar imot og forstår den informasjonen som blir sendt ut, avhenger av alder. Barnets aldersstadier kan deles inn fire stadier.

I alderen fra 0- 1,5 år befinner barnet seg i det sensomotoriske stadiet. På dette stadiet har barnet begynt å få bedre kontroll på omgivelsene og sine sanseinntrykk. Barnet får en større interesse for objekter rundt seg og da videre undersøke dem. Her utvikles en forståelse av at objekter rundt barnet, eksisterer uavhengig av seg selv. Dette blir sett på som et viktig steg i utviklingen da barnet kan skille mellom sin eksistens og verden rundt (Haakonsen, 2011, s. 45).

Den psykoanalytiske teoretikeren Erik H. Erikson legger vekt på barnets livskriser i sin teori. Han legger vekt på at utvikling blant annet er knyttet tillit, nærhet, familie, identitet. I dette stadiet legges grunnlaget for barnets tillitt eller mistillit med omgivelsene. Via erfaringene barnet gjør med foreldrene tilegner barnet seg kunnskap om det kan stole på omgivelsene rundt og forutsi hvordan de oppfører seg (Haakonsen, s.47).

Det hevdes at ingen mennesker kommer helt vellykket eller mislykket gjennom dette stadiet, men ved utvikling av en sterk mistillit kan det bli vanskelig å knytte nære relasjoner i seinere tid. Når barnet befinner seg i det pre-operasjonelle stadiet, er det i alderen 1,5-7 år.

Hovedfokuset i dette stadiet er barnets evne til å ta i bruk symboler og språk. Barnet har også tilegnet seg en viss evne til logisk tenkning, men det domineres av egosentrisk tenkning.

Barnet er ikke i stand til å se omverden fra andre sitt synspunkt, da det tror andre ser verden som det selv gjør (Haakonsen, s. 45). I alderen 1,5 – 3 år, påpeker Erikson barnets oppnåelse av kontroll står i sentrum. Konflikter mellom barnets ønsker og begrensingene i omgivelsene kan fort oppstå (Haakonsen, s. 48). I fra alderen 3-5 år begynner barnet å bevege seg mer mot en tankemåte som har likheter med den voksne tankemåten. Barnets samvittighetsfølelse er i denne alderen også i utvikling, og barnet kan begynne å skille rett fra galt. Det aktive og skapende barnet begynner å vokse frem, og dette kan være en kilde til barnets mestring og beherskelse av omgivelsene. På en annen side kan barnet føle skyld for tanker og handlinger. Hvis denne opplevelsen blir overveldende kan barnet trekke seg tilbake og bli mindre aktiv eller bli veldig lydige (Haakonsen, 2002).

I fra alderen 7-12 år befinner barnet seg i det konkretoperasjonelle stadiet. I dette stadiet videreutvikles barnets logiske tenkning og symboltolkning. Den egosentriske tankebegrensningen begynner å endres, og barnet begynner å bli i stand til å ha en bredere forståelse. Samtidig er barnet avhengig av å feste tankene sine til konkrete hendelser for å forstå. Barnet er enda ikke i stand til å tenke fremover og tenke ut mulige konsekvenser og løsninger på eventuelle problemer.

I alderen fra 12-15 år befinner barnet seg i det formaloperasjonelle stadiet. I dette stadiet utvikler barnet blant annet evnen til hypotetiske løsninger på eventuelle problemer og en mer voksen måte å ta i bruk sine kognitive evner (Haakonsen, 2002). Fra slutten av det konkretoperasjonelle stadiet og frem til slutten av det formaloperasjonelle stadiet, vil det uavhengige barnet begynne å vise seg. Barnets vennekrets vil bli mer prioritert. Barnet vil sammenligne seg med vennene sine, og videre bruke dem til egen utvikling.

Ut i fra resultatene fra de andre stadiene, vil dette være med å påvirke barnets utvikling av personlighet. I dette stadiet begynner barnet å bli introdusert til ungdomsalderen. Erikson hevder at det skjer dramatiske endringer i ungdomsalderen i forhold til barnets hormonelle endringer og fysiske utvikling. Barnets tidligere livskriser kan gjenoppleves på bakgrunn av sosiale og følelsesmessige spenninger (Haakonsen, s.49).

6.0 Hvordan kan barn bli påvirket av samlivsbrudd?

I denne delen av oppgaven vil jeg legge frem forskning som kan bidra til å finne svar på hvordan barn kan bli påvirket av samlivsbrudd. Temaer som omhandler barnas reaksjoner, plager de kan være utsatt for og betydningen av relasjonelle endringer i barnets miljø vil stå i fokus.

6.1 Hvordan reagerer barna?

Rød (et al., 2008) har undersøkt barns opplevelse av foreldrenes konfliktfylte samlivsbrudd. Det påpekes at konfliktfylte brudd øker risikoen for at barnet får problemer i etterkant av bruddet. Rød (et al., 2008) har tatt i bruk kvalitative intervju av barn og den forelderen barnet bor hos. Selv om det er barnet som står i fokus, valgte de å intervju forelderen for å få et overblikk over foreldrenes syn på barnets erfaring. Resultatet av barneintervjuene blir preget av barnas følelsesmessige reaksjoner på foreldrenes samlivsbrudd. Aggresjon, skam, skyldfølelse, engstelse og depressive følelser står i sentrum.

Ut i fra intervjuene til Rød (et al.2008) viste det seg at de fleste barna hadde aggressive følelser spesielt mot en av foreldrene. En gutt på 19 år hadde erfart i en alder av 13, at når mor flyttet tok hun samtidig med seg lillebroren. Han erfarte at mor hadde holdt lillebroren unna han og at mor hadde fått frem et negativt bilde av han og faren. Videre i intervjuet legger gutten frem et negativt bilde av mor. Rød (et al.2008) bruker begrepet forakt og hat i sin forklaring av guttens uttalelser om mor. Gutten gir uttrykk for at han ikke ønsker å opprette noe kontakt med mor igjen, men derimot med sin bror. I motsetning til den negative forklaringen av mor, har gutten lite stygt å si om far. Hans uttalelser bærer preg av respekt og troen på farens godhet.

«Han føles ikke som min bror lenger, men han er jo det. Min mor har smittet han med alle slags vonde tanker om oss (Gutt 19 år)».

Dette sinne som gutten beskriver går ifølge Rød (et al., 2008) i retning mot hat. Sinnet medfører ønske om å ta igjen og hevne seg på den handlingen som er utført. Hatet kan føre videre til at man ikke ønsker at den personen lever. Den som hates oppleves som ond (Rød et al., 2008).

I forbindelse med foreldrenes konflikter hadde flere av barna opplevd følelsen av engstelse (Rød et al., 2008). Hva som utløste engstelsen var derimot forskjellig fra barn til barn, i forbindelse med hvor nært foreldrekonflikten opplevdes. En jente på 16 år hadde opplevd i en alder av 10 år å stå midt i sentrum av krangelen mellom foreldrene. Hun satt igjen med opplevelsen av å bli oversett og hun fortalte videre om mareritt om hendelsen.

En jente på 12 år forteller om en hendelse som foregikk etter at samværsordningen var satt av retten. Far hadde sagt til jenta at politiet ville komme å hente dem hvis barna ikke fikk være hos han i helgen. Hun forteller videre om frykten hun kjente på når hun snakket med han på telefonen.

«Etterpå ville pappa slå mamma, han var veldig sint. Jeg ropte: ikke slå mamma. Ute på tunet var jeg redd for at pappa skulle kjøre på mamma (Jente 12 år)».

Depressive følelser blir også vektlagt av barna under intervjuene (Rød et al., 2008). De forteller om hvordan de gråt under foreldrenes konflikter og at de var lei seg over dette. En gutt på 12 år forteller om hvilke følelser han satt igjen med når han fikk vite at foreldre skulle gå fra hverandre i en alder av 11 år. I følge Emery (1999, s.93) kan samlivsbrudd trigge frem intens sorg hos både barn og foreldre. Intensiteten på sorgen vil være forankret i hvor sterkt knyttet barnet er til sine foreldre.

«Foreldrene mine sa at de merket at jeg var lei meg ved at jeg ble litt annerledes i stemmen. Det var akkurat som jeg hadde en klump i halsen (Gutt 12 år)».

Det kommer også frem i intervjuene at barna sitter igjen med en skyldfølelse ovenfor foreldrenes brudd. Selv om de var klar over foreldrenes ansvar for barnefordelingen, viste dette seg ikke å dempe følelsen av skam og skyldfølelse. En gutt på 17 år forteller om opplevelsen han som 11 åring, satt igjen med rundt rettsaken. Han forteller om moren som ble syk under prosessen og hvordan han følte at han ikke fikk vist at han brydde seg. Til tross for at moren hadde gitt uttrykk for at sykdommen ikke skyldte barna, lettet ikke dette på skyldfølelsen gutten kjente på.

Gutten klarte ikke å tro på morens ord og dette førte videre til at han beskyldte seg selv for å måtte være hjemmeværende fra skolen i en periode etter rettsaken. Han forteller videre at han mener denne perioden er kjernen til at han ser på seg selv som en svakere person og at han har en lavere smerteterskel enn før. Han klandrer seg selv for å ikke ha vært tøff nok til å takle den vanskelig perioden. Å ha skyldfølelse handler om å være lei seg for handlinger personen har gjort nå eller tidligere. Personens negative evaluering av sine handlinger trigger frem tristhet (Rød et al., 2008).

«Kanskje bror min reagerte mest på det. Han lå ofte inne hos mamma. Forskjellen på oss var at han viste at han brydde seg, mens jeg viste det ikke i det hele tatt». (Gutt 17)

I Moxnes (1984, s.171) sin undersøkelse fortalte deltagerne om hele 168 reaksjoner på foreldrenes skilsmisse. 11 % av de involverte barna var 5 år eller yngre, 59 % var fra 6-12 år, 23% fra 12-18 år og 7 % var myndig.

Videre kom det fram at ingen av foreldrene hadde sett det som nødvendig å søke psykologisk hjelp eller lignende til barna under prosessen (Moxnes, 1984, s. 172). Barna hadde heller ikke blitt anbefalt psykologisk hjelp fra lærer under skilsmisseprosessen. Ut i fra foreldrenes kjennskap hadde ikke barn begått noen kriminelle handlinger eller utviklet stoff- eller alkoholproblemer før, under eller etter samlivsbruddet. Et fåtall av barna hadde støtteundervisning i enten barnehage eller skole. Flere av disse barna hadde fysiske eller psykiske handikap, og hadde da fått denne hjelpen lenger før bruddet.

De fleste av foreldrene hadde hatt kontakt med barnets skole eller barnehage under samlivsbruddet for å holde kontroll på eventuelle endringer hos barnet (Moxnes, 1984). 3 av mødrene fikk informasjon av førskolelæreren om at barnet hadde vært mer innesluttet og vanskelig. 6 mødre og 2 fedre hadde fått beskjed fra sin klassekontakt at barna hadde hatt konsentrasjonsproblemer og virket ulykkelig i enten deler eller lengre perioder av bruddet. Ut i fra foreldrenes informasjon hadde 48 av barna reagerte med fortvilelse og gråt, 28 av barna hadde nærmest vist å være i en sjokk- og depresjonstilstand (Moxnes, 1984). 19 av barnas reaksjoner bar preg av sinne. Det viste seg at det var de yngre barna (under 12 år) som reagerte med mye gråt og nærmest desperasjon. Det var de eldste barna (over 12 år) som oftest hadde sinnereaksjoner.

Foreldrene som forteller om barnas aksepterende reaksjoner, forteller samtidig at forberedelse av samlivsbruddet var noe de hadde brukt lang tid på (Moxnes, 1984, s. 173).

Barna hadde blitt tatt med i prosessen hele veien og fikk da muligheten til å fordøye og forberede seg på at far og mor skulle flytte fra hverandre. Det er derimot ikke sagt at barna ikke opplevde triste følelser ovenfor bruddet, men at de ikke opplevde at bruddet kom brått på. Det var flere mødre enn fedre som fortalte om at barna deres hadde reagert med aksept.

I følge Moxnes (1984) kan en mulig forklaring være at siden det var ofte mødre som ønsket skilsmissten, betrodde de seg oftere til de eldste barna. De var ærlige og forklarte hvorfor de ønsket å flytte fra far. I likhet med de voksne når det gjelder samlivsbrudd, viste det seg at de som ble forberedt og dermed hadde en grad av kontroll over prosessen, ikke hadde like voldsomme reaksjoner og dermed klarte raskere å hente seg inn igjen og leve et normalt liv etter samlivsbruddet. Rundt halvparten av deltagerens barn hadde vanskeligheter som følge av bruddet, i 3-6 måneder. Dette gjaldt den gruppen av barn som hadde fått muligheten til å forberede seg. Gruppen av barn som ikke fikk forberede seg, hadde vansker i en lengre periode. Det viste seg at barn i førskolealder, i tidlig skolegang og tenåringsbarn hadde mer problemer enn barn i andre aldersgrupper (Moxnes, 1984). Videre i undersøkelsen til Moxnes (1984, s.178) kommer det frem at 7 mødre og 5 fedre fortalte at barna hadde det vondt da de enda ikke hadde klart å venne seg til bruddet. Savnet etter moren eller faren og relasjonsbruddet med gamle venner og andre slektninger sto i fokus. En av mødre og flere av fedrene har liten eller ingen kontakt med sine barn av forskjellige årsaker. Noen hadde valgt det selv og andre hadde blitt nektet kontakt av enten barnet selv eller den andre forelderen.

6.2 Relasjonelle endringer i barnets miljø

Det viste seg i undersøkelsen at faktorer som omhandler høyt konfliktnivå mellom foreldrene og brudd på relasjoner er viktige faktorer for at barnet har det vanskelig i ettertid av bruddet. Uti fra min tolkning av en australsk undersøkelse gjort av Francia & Millea (2015, s. 556) kommer det i likhet frem spørsmål om foreldrekonfliktens betydning for barnet. I undersøkelsen ble det tatt i bruk kvalitative intervjuer av representanter i alderen 16-27 år, som opplevd samlivsbrudd. I et samlet resultat viste det seg at foreldrenes konflikter hadde større betydning for barna enn boforholdene. I lys av foreldrenes fortsettende konflikter, viste resultatene at representantene blant annet hadde svakere tilknytninger til andre og dårligere forhold til sine foreldre (Francia & Millea, 2015, s.556). Moxnes (1984, s.170) hevder at barns opplevelser på samlivsbruddet, ikke bare handler om foreldrenes konflikter, men også hvordan separasjonsprosessen blir håndtert.

Faktorer som handler om forandringer i barnets miljø som for eksempel flytting, skift av venne- og skolemiljø og barnets kontakt med foreldrene og andre slektninger, kan ha innvirkning på barnet.

Kvaran (2008, s.151) setter endringen mellom barn og foreldre i fokus. At foreldre og barn har en god relasjon er blant annet viktig for barnets utvikling av identitet og selvfølelse (Kvaran, 2008, s.152). Foreldrene er med på å legge grunnlaget for barnets trygghet. Opparbeiding av en relasjon blir sett på som absolutt nødvendig for å kunne utøve tilstrekkelig omsorg, og er grunnleggende for barnets livskvalitet under utviklingsfasene (Martinsen, ref. i Kvaran, 2008) Tatt de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene i betraktning, mener Kvaran (2008, s.154) at de fleste barn ser mer til mor en far. Barnets savn etter den andre forelderen har blitt undersøkt.

Kvaran (2008, s. 161) har i sin avhandling intervjuet 12 barn der 8 av barna bodde hos sin mor. Det kommer frem under intervjuene at noen av barna har fått mindre samværstid med forelderen de bor med. På grunn av den økonomiske forandringen etter samlivsbruddet har mødrene måtte jobbe mer enn før bruddet. Tre av barna som er intervjuet bor hos far. De forteller der imot om en økning i tid med far etter samlivsbruddet. Dette skyldes fedrenes økning i ansvar for barna i forhold til hva de hadde før bruddet. Det kom også frem at fem av barna ønsket mer tid med den andre forelderen, seks av barn gav uttrykk for at de var fornøyde og to barn ønsket enten mindre eller ingen tid med den andre forelderen (Kvaran, 2008).

Samværsspørsmålet er en diskusjon som ofte får mye oppmerksomhet når foreldrene skal gå fra hverandre. Barna vil som regel ha et ord med i diskusjonen og da videre være med å bestemme hvordan samværsordningen skal være (Moxnes, 1984, s.176). I følge Sandberg (2016, s. 92) har barn rett til å få sin mening hørt i saker som omhandler dets liv. I Norges barnelov §31 står det at barnet har en medbestemmelsesrett i familien. Her rettes oppmerksomheten i hovedsak mot foreldrene, da de etter loven er pliktige til å ta barnets mening med i avgjørelsen som omhandler dets liv. Videre står det at barn som er 7 år og oppover skal ha muligheten til å være med på bestemmelsen av hvor det skal bo (Sandberg, 2016, s.106).

Videre i Kvarans undersøkelse kom det frem at 9 av 12 barn hadde samværsfedre, altså den forelderen de ikke bodde med (Kvaran, 2008). 8 av barna fikk mindre samværstid med far etter samlivsbruddet. Ett av barna opplevde liten kontakt med faren både før og etter bruddet. 4 av 9 barn har samværs mødre.

Disse har fått redusert samværstid med mor etter bruddet. Kvaran (2008) kategoriserer det etter mindre enn «vanlig samvær». I intervjuene forteller barna om den tiden de har med samboerforelderen og den tiden de har sammen med samværsforelderen (Kvaran, 2008, s.162). Når det gjelder tiden med samboerforeldrene, forteller de fleste barna at tiden er tilstrekkelig. Da dette er forelderen de bor med vil det være naturlig for de fleste å føle at tiden er tilstrekkelig. Noen av barna forteller til og med om mer tid med samboerforelder enn før samlivsbruddet. Et søskenpar på 14 og 12 år forteller om en bedre relasjon til far da de både fikk mer tid med han og at far kom seg vekk fra sitt alkoholmisbruk. 6 av barna forteller at de har en god relasjon til den forelderen barnet bor med. 2 av barna forteller om en forbedring i relasjonen. Dessverre har relasjonen ifølge 4 av barna blitt dårligere.

6.3 Hvilke plager er barna utsatt for?

I følge norsk og internasjonal forskning, tyder det på at barn som har gjennomgått et samlivsbrudd i større grad sliter mer med psykososiale problemer. I følge Størksen (2006) er det viktig å påpeke at dette gjelder en mindre gruppe og at de fleste av barna klarer seg bra. Da det fortsatt foreligger en økt risiko for psykososiale problemer hos denne gruppen, er det fortsatt viktig å tilegne seg kunnskap for å forebygge dette. Amato & Keiths studie fra 1991 og Amatos studie fra 2001 støtter oppom dette. I disse studiene har områdene som omhandler barnets prestasjonsevne, atferdsproblemer, psykologisk- og sosial tilpasning og barnets forhold til foreldrene kommet frem. Atferdsproblemer viste seg å være det område som skilte seg mest ut (Størksen, 2006, s.36-37). Funnene viste at det var mer antisosial atferd og konflikter med foreldrene i gruppen som omhandlet barn av samlivsbrudd, enn den gruppen som ikke hadde den opplevelsen.

Videre i Amatos oppfølgingsstudie fra 2001, viste det seg at det var en økning av emosjonelle vansker hos samlivsbruddebarn på 90-tallet til sammenligning av tidligere studier. Som en mulig forklaring på dette trekkes «lavkonflikteskap» frem. Dette er familier som bærer preg av at mor og far har det bra sammen, men allikevel velger å gå fra hverandre av ulike årsaker. Da konfliktnivået har vært lavt og tegnene ikke har vært til stedet for samlivsbrudd, kan dette komme brått og overraskende på barnet. Barnet kan da reagere med sinne og sorg og videre få problemer (Størksen, 2006). En norsk studie gjort av forskere ved Hemil-senteret i Bergen har gjort sammenligninger med sin studie og Amatos oppfølgingsstudie om gruppeforskjellene (Breivik & Olweus, ref. i Størksen, 2006).

Den norske studien utforsker hypotesen om at Norges velferdsordning kan være et grunnlag for å forvente mindre gruppeforskjeller enn i andre land. Undersøkelsen hadde et utvalg på 4000 ungdommer fra 12-15 år. Områdene som ble utforsket var barnets akademiske prestasjoner, selvfølelse og psykologisk tilpasning. Ut i fra resultatet på undersøkelsen, viste det seg at det ikke er noen spesiell grunn for at samlivsbrudd utenfor landets grenser skal gi noen større konsekvenser enn de innenfor landegrensene, og da særlig mot USA. Det vises tvert imot at gruppeforskjellene var veldig like. Flere studier er med på å støtte oppom dette resultatet. I en studie med et utvalg på 9000 ungdommer i alderen 13-19 år i Nord-Trøndelag, viste resultatet å være i stor likhet med Amato sin oppfølgingsstudie fra 2001 (Størksen, 2006).

Breidablikk og Meland utførte en undersøkelse i 1999 der de hadde et utvalg på 829 ungdommer fra videregående skoler i Førde. En femtedel av utvalget hadde opplevd samlivsbrudd og hadde i større grad problemer med blant annet muskulære og depressive plager. Trivsel og prestasjon på skolen var lavere og røyking var mer utbredt i denne gruppen, i motsetning til den dele av utvalget som ikke hadde opplevd samlivsbrudd (Breidablikk & Meland ref. i Størksen, 2006).

7.0 Faktorer som kan spille inn for påvirkningen av barnet

I denne delen av oppgaven vil jeg trekke frem faktorer som kan bidra til hvordan barnet bli påvirket av foreldrenes samlivsbrudd. Ingun Størksen påpeker at de fleste barna kommer seg bra gjennom et samlivsbrudd uten problemer, men det er samtidig noen faktorer som kan spille inn for at andre barn sliter.

7.1 Barnets alder

En gutt på 19 år forteller om sin opplevelse i 13 års alderen rundt foreldrenes samlivsbruddet. I følge Haaland (2002, s.90) kan barnets reaksjoner og opplevelse av samlivsbruddet sees i sammenheng med barnets alder. Gutten reagerte med aggressive følelser. I likhet med guttens reaksjoner beskriver Moxnes at de fleste barna over 12 år hadde sinnereaksjoner i hennes undersøkelse. I lys av teorien befinner gutten seg i det formaloperasjonelle stadiet. Barnet er på vei over i ungdomsalderen og går inn i store endringer både fysisk og hormonelt. Barnets følelser kan forsterkes og dette kan være med å påvirke hvordan barnet uttrykker seg og håndterer følelsene.

På bakgrunn av disse store spenningene er det mulig at barnets tidligere livskriser fra tidligere alder også komme frem igjen og dermed påvirker barnet i enda større grad.

Barnets alder kan også være med å påvirke barnets forståelse av bruddet. Et barn som for eksempel befinner seg i det sensomotoriske stadiet, altså i alderen 0-1,5, vil ifølge Haaland (2002, s.92) ikke kunne ha noe forståelse for foreldrenes samlivsbrudd. I lys av teorien om resiliens kan barnets mangel på forståelse til en viss grad være en beskyttende faktor. Det kan da muligens unngå eventuelle belastninger fra bruddet. På en annen side kan mangel på forståelse muligens være med å påvirke negativt.

Når barnet befinner seg i det pre-operasjonelle stadiet, altså ifra alderen 1,5-7 år, domineres barnets logiske tenkning av en egosentrisk tankegang. Barnet vil ikke kunne ta til seg andre synspunkt, og dette kan da være med å begrense barnets forståelse, og muligens skape forvirringer over situasjonen.

7.2 Håndteringen av samlivsbruddet

Hvordan foreldrene håndterer bruddet, og i hvilken grad barnet blir tatt hensyn til kan bidra til å påvirke barnet. I Moxnes sin undersøkelse, kommer det frem at de barna som ble involvert i bruddprosessen fikk muligheten til å fordøye og forberede seg på at foreldrene skulle skilles. Det viste seg at disse barna ikke hadde like kraftige reaksjoner sammenlignet med de barna som ikke ble forberedt, og at de fortore klarte å leve normalt igjen etter bruddet. Tidligere i oppgaven la jeg frem Haalands beskrivelse av samlivsbruddprosessen. I denne beskrivelsen blir betydningen av andre familiemedlemmer trukket frem. Det er ikke til å legge skjul på at bruddprosessen kan være en prosess preget av sterke følelser for både barn og foreldre. Foreldrenes bearbeiding av følelser og sjokk sees på som viktig for å at de skal kunne gi barnet den trygghet det trenger. I lys teori om barnets utvikling har tilknytningen mellom omsorgsperson og barn en stor betydning for hvordan vanskelige situasjoner blir taklet. En god relasjon til foreldrene kan styrke barnets evne til å takle vanskelig situasjoner. Andre familiemedlemmer kan fungere som en støtte for foreldre og barn, og dermed bidra til å sikre barnets behov under denne prosessen.

7.3 Konflikt og brudd på relasjoner

Ut ifra forskningen kan konflikten mellom foreldre og brudd på viktige relasjoner for barnet, spille inn på hvordan det blir påvirket av samlivsbruddet.

Den 19 år gamle gutten i Røed (et al, 2008) sitt kvalitative intervju, forteller om et turbulent forhold til sin mor da han opplever at broren blir holdt vekke fra han.

I lys av teorien om barnets følelsesmessige utvikling ser vi at barnets bånd til foreldrene er viktig og er med på å påvirke barnets trygghetsfølelse, tillit og selvoppfatning. Barnets iboende egenskaper, som for eksempel temperament, kan spille inn på hvordan situasjoner blir oppfattet og bearbeidet. Ingen barn er helt like og de reagerer derfor forskjellig. Både i Moxnes og Kvaran sin undersøkelse kom det frem at savnet etter foreldre, venner og andre nære familiemedlemmer var av betydning for barnet. Den 19 år gamle gutten forteller om sin yngre bror. Storebrorens ansvarsfølelse for lillebroren kan være en mulig faktor som spiller inn for hans reaksjoner. Han forteller at han føler at moren har dårlig innvirkning på broren og dette kan mulig tolkes som en følelse av morens uansvarlighet ovenfor barna. I følge Haaland (2002, s.122) kan de yngste i familien ofte søke den eldste i søskenflokkens dersom foreldrenes oppmerksomhet ikke oppfattes som tilstrekkelig ovenfor barnet.

Ungdommens ansvarsfølelse kan bli forsterket og kan oppleves som en plikt ovenfor den yngre. I tillegg til ungdommens håndtering ovenfor sine egne følelser kan følelsen av plikt ovenfor lillebroren sees på som en ekstra belastning for ungdommen. Dette kan for eksempel være med å øke stressnivået. I henhold til Borges teori om resiliens ser vi at stress ikke nødvendigvis trenger å ha en negativ virkning. Hvis gutten og familien klarer å løse konflikten på en måte som virker tilstrekkelig, kan dette tvert imot være med å fremme guttens mestring og positive utvikling.

En jente på 12 år forteller om foreldrenes konflikter som hun opplevde rundt 10-årsalderen. Hun sto gråtende mellom foreldrene, men følte seg likevel oversett av dem. Hun forteller at hun har mareritt og at hun gjenopplever hendelsen når hun er syk. Ut i fra hennes forklaringer har hendelsen preget henne. Hvordan barnet vil hente seg inn igjen etter denne påkjenningen kan bli sett i lys av resiliens. Utvikling av resiliens krever at risiko og beskyttelsesfaktorer er til stede. Konflikten barnet har opplevd kan regnes som en risikofaktor, men i lys av teorien om resiliens, må risikotyper sees i sammenheng med hyppighet, barnets opplevelse og hvor nært konflikten står barnet. Ut i fra Borges teori ser vi at det ikke er hvilke type risikofaktor som er viktig, men heller hvordan barnet oppfatter situasjonen. Ved at foreldrene tar hensyn til barnet under konflikten, trenger det ikke nødvendigvis å ha et negativt utfall for barnet.

8.0 Avslutning

I 2014 opplevde rundt 20 000 barn at foreldrene ble skilt eller separert. Spørsmål som omhandler om barn kan ta skade av foreldrenes samlivsbrudd, har med årene fått mer oppmerksomhet, men er fortsatt et felt som trenger mer forskning. Forskningsintervjuene av barna bærer preg av følelsesmessige reaksjoner som aggresjon, sorg og engstelse. Resultater fra undersøkelser viser at barn som har gått gjennom et samlivsbrudd, i større grad bærer preg av emosjonelle vansker, antisosial atferd og konflikter med foreldrene. I tråd med resultatene av forskningen er det samtidig viktig å ta i betraktning at barna kan reagere forskjellig, alt ettersom hvordan påkjenningen blir taklet og bearbeidet. Jeg vil derfor ikke trekke noen konklusjon på hvordan barn blir påvirket av samlivsbrudd. Jeg ser på det som viktig å få frem at barnet *kan* bli påvirket ut i fra det som er lagt fram, men at det ikke er noe fasitsvar på dette.

Barnets alder, foreldrenes konfliktnivå, håndtering av bruddet og barnets tilknytning til sine foreldre, er faktorer som kan spille inn på hvordan samlivsbruddet kan påvirke barnet. Barnets alder kan spille inn på blant annet barnets håndtering og forståelse. Barn i ungdomsalderen går gjennom store endringer fysisk og hormonelt, og dette kan være med å forsterke deres følelser. Barn i yngre alder kan til en viss grad beskyttes på bakgrunn av deres mangel for forståelse, men dette kan også skape forvirring.

Konflikten mellom foreldre og brudd på viktige relasjoner kan ha påvirkning på barnet. Barnets bånd til sine omsorgspersoner er viktig, og er med på å påvirke barnets trygghetsfølelse, tillit og selvoppfatning. I konfliktfylte situasjoner kan for eksempel eldre barn kjenne på en ansvarsfølelse ovenfor yngre øsken. I tillegg til håndtering av sine egne følelser og tanker, kan dette bli en ekstra belastning.

En god relasjon mellom barn og foreldre er viktig for barnets utvikling av trygghet og selvfølelse. I undersøkelsen kom det frem at barn som blir tatt med i bruddprosessen, ikke har like kraftige reaksjoner på bruddet. Barnet fikk muligheten til å bearbeide bruddet og dermed dempe sjokket. Foreldrenes bearbeiding av sjokk og følelser er viktig for at barnet skal få den tryggheten det har behov for.

9.0 Litteraturliste

- Barne- ungdoms og familiedirektoratet (2015). *Barn og samlivsbrudd*. Oslo. Hentet fra:
http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barn_og_samlivsbrudd/
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Emery, R. (1999). *Marriage, divorce, and children's adjustment*. (2nd ed.). London: Sage Publication.
- Francia, L., & Millea, P. (2015) *Mastery or Misery: Conflict Between Separated Parents a Psychological Burden for Children*. Hentet fra:
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10502556.2015.1080090>
- Haaland, K.R. (2002). *Barnet i skilsmissen: et barneperspektiv på familieforming*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Helmen Borge, A.I. (2010). *Resiliens: risiko og sunn utvikling*. Oslo. Gyldendal Akademiske.
- Håkonsen, K.M. (2011). *Innføring i psykologi*. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Kvaran, I. (2008). *Skilsmisse sett med barns øyne – barns sårbarhet og håndtering* (Doktorgradsavhandling), fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim. Hentet fra:
http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/110468/Inge_Kvaran_avhandling.pdf.

- Moxnes. K. (1984). *Skilt, men fortsatt foreldre: en undersøkelse av skilte foreldres samarbeid om barna*. Trondheim: Universitetet i Trondheim.
- Moxnes. K. (Red.). (2001). *Skilsmisens mange ansikter – om barns og foreldres erfaringer med skilsmisse*. Kristiansand. Høyskoleforlaget.
- Rød, P.A., T.J., Ekeland, & Thuen, F. (2008). Barns erfaring med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. 45(5), 555-562. Hentet fra:
http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=45050&a=2&sok=1
- Sandberg, K.(Red.). (2016). *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk sentralbyrå (2015). Ekteskap og skilsmisser. Hentet fra:
<https://www.ssb.no/ekteskap>
- Størksen. I. (2006). *Psykososiale konsekvenser for barn og unge ved samlivsbrudd*. Hentet fra:
<http://laringsmiljosenteret.uis.no/getfile.php/Laringsmiljosenteret/Pdf/Barnehage/Storksen%20%282009%29%20Tilknytningsartikkel%20-%20IMPULS.pdf>

